

Ю.М. Лабій

*доктор технічних наук, професор
Національний Прикарпатський університет, м.Івано-Франківськ*

ПЕРСПЕКТИВА НАДАННЯ ПОДОРОЖУЮЧИМ В КАРПАТАХ НОВИХ ВИДІВ ПОСЛУГ

Вступ. Карпатський край, як зона для відпочинку та оздоровлення людей привертає увагу з 16 століття. Уже в 1558 р. руські послы, повертаючись із Царграда в Москву через Закарпаття доповідали царю Івану Грозному про лікувальні властивості і смакові якості побачених ними джерел мінеральних вод. Подорожуючі захоплювались панорамами карпатських гір, красою зелених долин та річок. В теперішній час на базі мінеральних вод і торфовищ існує мережа лікувальних та відпочинкових закладів.

Значний вклад в розширення можливостей використання рекреаційних ресурсів краю зроблений Г.О.Бабенко (1955-1999) та представниками його школи [1]. Розвиваючи вчення про біологічну роль мікроелементів науковці звернули увагу на добре помітну кореляцію поширення ряду хвороб серед людей і мікроелементним складом ґрунтів, на яких вони проживають. Експериментально і теоретично обґрунтовано цей зв'язок, який здійснюється через харчові ланцюги.

Постановка проблеми. Карпати, Передкарпаття і Закарпаття розглядають як цілісну біогеохімічну провінцію, що характеризується пониженим вмістом в ґрунтах йоду, міді, хрому, фтору та підвищеною концентрацією свинцю, кадмію і марганцю. При переході від гірської зони до передгірської і рівнинної спостерігається зростання в ґрунтах запасів гумусу, концентрації марганцю, барію, хрому та зменшення міді і свинцю. Виявлено

залежності здоров'я населення від особливостей їхньої праці і характеру середовища – природних комплексів, ландшафтів, рослинності. Створено медико-географічну модель карпатської біогеохімічної провінції. Цими науковими досягненнями користуються органи охорони здоров'я; позитивний ефект одержав загальне визнання.

Результати дослідження. Позитивний вплив середовища на хвороби системи крові помічено серед населення сіл, розташованих на території Покутських Карпат, яка простягається від верхів'я р. Лючки до долини Черемошу. Загальний показник захворюваності різними формами лейкозів 9,8 випадків на 100 тис. жителів протягом 20 років. Для порівняння, в м. Коломиї цей показник становить 36,5 захворювань. У цьому фізико-географічному районі серед населення рідко виникає також хвороба Верльгофа, геморагічний васкуліт, різні форми анемії. Зате, населення часто вражається тромбооблітеруючими захворюваннями.

Сприятлива дія середовища на органи зору, зокрема резистентність організмів до виникнення злякисної близорукості, гострих приступів глаукоми, склероми, катаракти помічена серед мешканців однієї з найбільших гірських областей Скибової зони Українських Карпат – Горганів. Вона розташована між долиною р. Мізунки і долиною Черемоша. Приміром, показник захворюваності населення злякисною близорукістю є в межах 6,4-8,1 випадків на 10 тис. жителів протягом 1 року; для порівняння, в м. Бурштин цей показник становить 25,0.

Для мешканців гірських сіл характерна підвищена резистентність до виникнення злякисних новоутворень всіх локалізацій. У сільського населення рівнинної зони Івано-Франківської області у порівнянні з жителями гір рак легенів появляється в 1,6 разів частіше, рак шлунку в 1,3 разів, пухлини головного і спинного мозку в 1,7 разів.

Гірські місцевості сприятливі для уникання недугів, пов'язаних з функціонуванням нирок. Помічено, що серед мешканців населених пунктів,

розташованих в межах Бистрицько-Тлумацького фізико-географічного району нефрити зустрічаються у 2 рази рідше у порівнянні із сусідніми районами.

Результати медико-географічних спостережень дають основу стверджувати перспективною профілактику хвороб системи крові і офтальмологічних захворювань серед людей методом добору харчових раціонів з оптимальним вмістом мікроелементів.

Розвиток туризму в Карпатах не може бути досконалим без врахування здобутків науки. Недостаток або надлишок мікроелементів у середовищі може знижувати опірність організмів до захворювань, отже впливати певним чином на здоров'я людей. Обґрунтований вибір місцевості для відпочинку істотно збільшить оздоровчу дію середовища, прискорить відновлення сил, втрачених внаслідок трудової діяльності. Нагромаджені знання, одержані в результаті медико-географічних спостережень можуть бути стартовими для розробки відповідних рекомендацій.

В здравницях Карпатської зони рекреації оздоровчий ефект досягають, головним чином, введенням в організми різноманітних речовин з їжею. Рідше застосовують аплікації, купелі, інгаляції. Інші дії середовища на організми вважаються другорядними, не істотними. Разом з тим, навіть короткочасне перебування людини на новому місці проживання супроводжується відчутною дією довкілля на здоров'я [3]. В комплекс обставин, притаманних місцевості, що дієво нормалізують стан організмів, входять також структура і хімічний склад питної води, насиченість повітря біологічно активними речовинами, погодні умови, радіаційний фон, геомагнітні поля [2].

Населення знає численні засоби ліквідації зрушень здоров'я людей з використанням особливостей лісів Карпат, площа яких в межах України становить близько 1,6 млн. га [5]. Помірно теплий і вологий клімат із переважанням буроземного типу ґрунтоутворення обумовлює поширення угруповань відносно багатих видовим складом деревних порід з інтенсивним процесом обміну речовин. Ці ліси щорічно поглинають з атмосфери 12,8 млн. т.

вуглекислог газу виділяють 9,8 млн. т кисню, атако продукують 20 км³ води [4]. Ліс пом'якшує клімат, вбирає гази техногенного походження, сповільнює швидкість вітрів, збагачує атмосферу запашними речовинами, окремі з яких мають бактерицидні властивості. Актуальною залишається версія щодо існування біополів лісостанів, які по різному взаємодіють з біополями людей.

Тривале перебування в дубових лісах стимулює відновлення сил людей. Про це можна дізнатись від мешканців околиць лісостану Кутівського лісництва Гринявського лісокомбінату. Масив стиглих дібров віком 100-120 років зберігся поблизу с. Кобаки. У трав'яному покриві характерні гірські рослини – тирлич ваточниковидний, сугайник австрійський та інші. З гірської дендрофлори тут поширені бук, ялиця, місцями смерека. На лівобережжі Білого Черемошу поширений скельний дуб, бук і смерека.

Іноді туристи покидають місця відпочинку з розчаруванням, не одержавши очікуваного покращання здоров'я. Але, в наступному році, часто, знову відпочивають там же. Дія біополя дібров набирає сили поступово. Тонізуючий прояв відпочинку стає відчутним на протязі тривалого часу.

Жителі сіл в околицях Делятинського лісокомбінату надають допомогу людям, що страждають зрушеннями, пов'язаними із скелетом або суглобами. Накладають на шкіру масу тістоподібної консистенції спеціального приготування і різної температури. Користуються утвореннями, сформованими в ложбинах лісових біогеоценозів в результаті тривалого розкладу рослин за участю мікроорганізмів. Маса визріває під дією поверхневих і нерідко мінеральних вод. Зібрану природну масу перед застосуванням піддають механічній і хімічній обробці.

У цій місцевості вміють також лікувати хвороби органів дихання. Над лісостанами поповнення повітря вологою відбувається за рахунок біологічного випаровування – транспірації, а також безпосереднього висихання ґрунту. Після дощів процес інтенсифікується на короткий термін у залежності від погодних умов. Водна пара містить біологічно активні речовини. Дихання

повітрям, насиченим такою парою проявляє оздоровчу дію, але тільки в ялицевих або ялицево-букових лісостанах.

Спостереження і досліди підкріплюють версію щодо лікувально-профілактичних властивостей мікроскопічного розміру крапель річкової води. Дихання повітрям в сонячну погоду в зоні карпатських водоспадів проявляє терапевтичний наслідок оториноларингологічних зрушень. Активність пов'язують з біохімічними перетвореннями, що відбуваються у воді під впливом ультрафіолетових променів з участю мікроелементів і фітопланктону.

Багато гостей почали користуватись послугами сільського зеленого туризму. Зароджується конкуренція між господарями гостинних садиб. Є підприємці, що опрацювали «стежки здоров'я», прокладені по схилах гір, крізь поляни, ліс, понад потоками. В період цвітіння трав'янистих рослин повітря насичується запашними речовинами. У залежності від періоду вегетації, погодних умов, часу доби, виділення рослин змінюються, проявляючи кожен раз своєрідну дію на прохожих. Звуковий фон – шум лісу, викликаний вітром, пташиний спів, дзижчання комах, журчання потічків доповнюють психотерапевтичну дію. Позитивний ефект підсилює зорове сприйняття предметів середовища – краєвиди, що відкриваються зі схилів гір, пейзажі долин, вкриті зеленими килимами, краса водоспадів та ін. Вдале, науково оправдане поєднання цієї дії середовища необхідно досліджувати, розвивати і впроваджувати в масове використання.

Численні спостереження підтверджують позитивну дію природних утворень і явищ, притаманних Карпатам на пацієнтів, коли традиційні методи лікування не результативні. У першу чергу це стосується людей підвищеної вразливості, тривожних, яких переслідують нав'язливі страхи. До цієї категорії відносяться особи, що пережили потрясіння, зазнали перевантажень, хворіють неврастенією. За останні роки в цій ділянці оздоровлення внесено мало новизни у порівнянні з іншими галузями медицини. Можливості краю тут також слабо освоєні індустрією гостинності.

Існує також багато інших методів впливу на здоров'я людей не визнаних медичною наукою. Приміром, зливання воску, олова, знімання заклинань, нашіптування, вплив на людей біополями або через телепатію. Методи лікування часто приносять бажаний результат тоді, коли наукова медицина не спроможна надати допомогу. Дієздатність народних методів є очевидною, але механізм втручання в процеси життєдіяльності сучасна наука пояснити не може. Тому лікарі вимушені їх ігнорувати. Удосконалювати ці методи і втілювати в широке використання неможливо.

Ця обставина є результатом недосконалості методів, на яких базується прогрес медицини. Сучасні досягнення пов'язані з дослідженнями на моделях, якими є тварини, тіла мертвих людей і рідко картографічні моделі. На їхній базі важко відтворити рекреаційні особливості середовища проживання, лікувальні засоби екстрасенсів, психічні зрушення. Розвиток комп'ютерної техніки і математики сприяв визріванню потужного інструменту пізнання природи – логіко-математичного моделювання. Втілення цих принципово інших моделей забезпечить перспективу відкриттів, зокрема в механізмах взаємовідносин середовища і людей, а також між людьми.

Висновки. Отже, для прогресу індустрії гостинності треба готувати фахівців, що володіють методами моделювання. Було б наївно надіятись, що медична освіта у близькому майбутньому зазнає доповнень до традицій, що склались. Підготовка фахівців з туризму не передбачає викладання не тільки моделювання, але навіть за діючими навчальними планами з природознавства студенти одержують віддалену уяву. Зате рівень кваліфікації фахівців-екологів визначається вмінням застосовувати логіко-математичні моделі у виробничій діяльності. Перші випуски уже відбулись. Серед випускників можна очікувати спеціалістів, працю яких спрямують на удосконалення туристичної індустрії і без сумніву з'являться нововведення.

Економічну вигоду слід вбачати в розширенні знань майбутніх фахівців. Бажано практикувати екскурсійний метод пізнання краю і вчити студентів

ставити імітаційні експерименти за допомогою комп'ютерів. Кваліфіковані спеціалісти, що володіють новітніми технологіями досліджень зуміють розкрити секрети феноменів Карпатських гір. Досягнення науки сприятимуть введенню в масове використання народних здобутків, покращенню умов відпочинку подорожуючим.

Особливу привабливість для туристів мають унікальні послуги, а в Карпатах є така можливість. Ця обставина істотна при виборі маршруту. Потоки туристів збільшаться. Витрати на навчання швидко окупляться.

Список літератури

1. Бабенко Г. Біосфера, антропогенез і здоров'я. - Івано-Франківськ, 1999. - 202 с.
2. Дубров А.П. Геомагнитное поле и жизнь. - Ленінград: Гидрометеоздат, 1974. - 176 с.
3. Мазепа І. Стратегія екологічних досліджень на Прикарпатті // Екологія Карпатського регіону. Зб. наукових праць. - Івано-Франківськ: в-во медичного інституту, 1992. - С. 56-58.
4. Середін В.І., Парпан В.І. Ліс – база відпочинку. - Ужгород: Карпати, 1988. - 112 с.
5. Трибун П.А. Рекреаційні зони Івано-Франківської області, їх стан і перспективи розвитку // Геоекологія України. Зб. наукових праць. - Київ: Манускрипт, 1993. - С. 07-99.